

OP NAAR EEN GENTSE LENTE

GENT BEGRAAFT WOORDEN EN BLAAST ZO HET DEBAT OVER DIVERSITEIT EN BURGERSCHAP NIEUW LEVEN IN

In het Gentse Baudelopark ligt sinds 21 maart 2013 een kist begraven. De inhoud? Twee woorden: 'allochtoon' en 'autochtoon'. Deze werden op 21 maart om middernacht symbolisch begraven door een kleurrijk allegaartje Gentenaars. Resul Tapmaz, schepen van Gelijke Kansen, Welzijn en Sport van de Stad Gent keek tevreden toe. De beslissing van het Gentse schepencollege om de twee a-woorden te schrappen uit haar bestuursakkoord was enkele weken tevoren reeds gelekt bij de pers en had veel discussie opgewekt. In deze mediastorm lag de nadruk helaas vrij snel op het schrappen van woorden, en de discussie ging een eigen leven leiden. Voor de ene was dit een staaltje citymarketing of een semantische discussie over het geslacht der engelen, voor anderen was het een belangrijke eerste stap naar een meer inclusief burgerschap en een nieuw diversiteitsbeleid. De oorsprongsgeschiedenis van de Gentse Lente gaat in ieder geval veel verder dan enkel het willen schrappen van twee woorden. Centraal in het concept staat het idee van een nieuw burgerschap.

Het concept 'burger' verwijst naar het lid zijn van een politieke gemeenschap en het aldus onderworpen zijn aan bepaalde rechten en plichten die verbonden zijn aan dat lidmaatschap. Dit betekent dat 'burgerschap' dus in sterke mate verweven is met begrippen als samenhangigheid, sociale cohesie en solidariteit. Daaruit volgt meteen ook dat alle theoretische conceptualisering van burgerschap vertrekken vanuit een of andere vorm van verbondenheid of gemeenschapsgevoel tussen burgers. Het concept wordt echter doorheen de tijd anders ingevuld, en is steeds het voorwerp geweest van hevige discussies en conflicterende interpretaties. Theorieën rond burgerschap zijn dus normatief en tijdsgebonden, eerder dan duidelijke, welomlijnde constructies.

Tegenwoordig zijn communautaristische burgerschapstheorieën, conform de ideologie van de grootste partij van Vlaanderen, weer erg in trek. Deze streven naar een gemeenschap waarin iedereen op gelijke wijze spreekt en handelt binnen welomschreven grenzen van eenzelfde talige, culturele en sociaaleconomische identiteit als oplossing om 'het gebroken weefsel' in onze samenleving te herstellen. Dit model is dus gebaseerd op een zekere mate van cul-

turele en sociaal-economische homogeniteit als voorwaarde voor solidariteit. Naast dit uitgesproken nationalistische model bestaan er ook verschillende sociologische assimilatiemodellen gericht op de 'integratie' van minderheden binnen de veilige contouren van de dominante 'autochtone' meerderheid. Het onderliggende uitgangspunt lijkt te zijn dat 'wij' de norm blijven bepalen en dat 'zij' zich zullen aanpassen. Het paradoxale aan deze theorieën is echter dat zij enerzijds 'de gemeenschap' beschouwen als een feitelijk gegeven maar anderzijds heel vaag blijven over wat die gemeenschap nu precies bepaalt. Deze traditionele visie op burgerschap sluit bovendien bepaalde sociale groepen uit, zoals etnische minderheden en al wie onderaan de sociaal-economische ladder staat.

voorstelling van de maatschappij of een ideaal van de gemeenschap, maar vanuit het handelen van burgers zelf.

Iedereen is Gent

Uitgangspunt van dit nieuwe model is dat iedereen aanwezig op het Gentse grondgebied deel uitmaakt van de Gentse gemeenschap. Het doel is een gedeelde beleving van de stad door de alledaagse participatie van mensen aan die stad. Vandaar de slogan van de Gentse Lente: 'Iedereen is Gent!' Daarmee spelen we in op de veranderde context van superdiversiteit in de samenleving. Sinds de val van de Muur, de globalisering en het openen van grenzen, naast de interne demografische veranderingen binnen gemeenschappen, staan we voor nieuwe feiten, die ook om nieuwe keuzes en visies op samenleven in diversiteit vragen.

Diverse burgers beantwoorden niet meer aan de categorieën 'allochtoon' en 'autochtoon', noch aan de vereisten van de klassieke 'integratie'. Los van sociaal-economische status, verplichte taalvereisten, etnische etiketten of papieren bouwen burgers dag in dag uit aan de stadsgemeenschap doorheen hun participatie in gedeelde ruimtes en praktijken. Mensen delen in hun diversiteit de 'nabije' plaatsen waar ze elkaar (noodgedwongen) kruisen, en dus de verantwoordelijkheid voor die gedeelde ruimtes in de stad.¹ Het collectief delen van een ruimte, en van daaruit collectieve banden smeden,

---

De traditionele visie op burgerschap sluit bovendien bepaalde sociale groepen uit.

Die concrete problematiek heeft precies de aanzet tot de Gentse Lente gegeven. De Gentse Lente wil het wij-zijdenken overstijgen en een fris nieuw beleid lanceren, gebaseerd op een gedeeld, inclusief burgerschap. In plaats van te blijven baden in vaagheid over hoe concreet zo'n gedeeld burgerschap moet zijn, wordt ingezet op de praktijk: wat mensen 'doen' aan de basis en de plaatsen waar ze leven. Daarom gaat de Gentse Lente niet over 'symboolpolitiek' of 'semantiek'. Ze is gegroeid uit de ervaringen van een heel brede waaier aan middenveldorganisaties. Organisaties die doorheen de jaren talloze projecten hebben opgezet en hebben gezien hoe het gezamenlijke handelen invulling geeft aan ons 'zijn'. De Gentse Lente pleit dus voor een burgerschapsmodel dat niet vertrekt vanuit een of andere theoretische

dient als opstap voor sociale stijging. Voor veel minderheden in de stad, en ook andere kwetsbare groepen, is de drempel van de welvaartstaat te hoog en het traditionele inclusiemodel te hoog gegrepen. We pleiten dus voor een ondersteunen van alledaagse praktijken waarin mensen samen dingen doen, solidaire banden met elkaar smeden, verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving en de toekomst gestaag in handen nemen. Deze collectieve praktijken zijn per definitie laagdrempelig en zijn dus belangrijke extra methodes om de welvaartstaat te bereiken en te versterken. Om duidelijk te zijn: dat gaat veel verder dan sociale cohesie alleen.

Het model zet dus in op mensen die de stad maken op basis van de ruimtes en praktijken die ze met elkaar delen. Een van de symbolische acties daarbij, en waartoe deze nieuwe insteek over solidair burgerschap leidde, was het schrappen van de termen 'autochtoon' én 'allochtoon' uit het bestuursakkoord. Deze culturalistische terminologie mikt namelijk niet op de solidaire praktijken die mogelijk ontstaan vanuit die gedeelde ruimtes in de stad. Deze culturalistische terminologie is gebaseerd op een onderscheid op basis van cultuur en afkomst. Ze beklemtoont eerder het verschil tussen mensen dan dat er sprake is van solidariteit en samenwerking vanuit de gemeenschappelijke belangen en interesses in de gedeelde ruimte van de stad. Het nieuwe beleid daar-

entegen gaat uit van wat ons bindt, namelijk het delen van dezelfde straten, wijken, diensten, winkels... in Gent.

Veel projecten zijn in de praktijk meer interculturele hefboomen dan de officiële integratieprojecten.

De culturalistische terminologie 'allochtoon/autochtoon' staat daar haaks op, omdat ze mikt op de erkenning van 'andere' mensen op basis van hun culturele afkomst, etnie of – erger – op basis van niet-aangepast gedrag, normen en waarden in vergelijking met de dominante samenleving. 'Allochtoon' is een term die in het wijdverbreide populaire gebruik ervan benadrukt dat men niet van hier is, of een andere cultuur heeft. Het stadsbestuur vragen om deze twee woorden niet langer te gebruiken en ze te schrappen uit haar bestuursakkoord was dus een logische eerste stap in het uitwerken van dit nieuwe beleid.

Naar een stedelijke Doe-democratie?

Kort samengevat is de Gentse Lente dus een beleid dat gericht is op het tot stand komen van een inclusief stedelijk burgerschap. Door het verlaten van een culturalistische terminologie in haar bestuursdocumenten

geeft het stadsbestuur concreet vorm aan haar ambities op dit vlak. Concreet komt het er nu op aan om allerlei praktijken te ondersteunen op het terrein, en vooral op die plaatsen waar zich een superdiverse samenleving manifesteert: in scholen, in het jeugdwerk, sociaal-artistisch werk en Samenlevingsopbouw in de wijken. Het stadsbestuur en het middenveld moeten met concrete samenlevingsexperimenten zoals buurtgerichte sport- en ontspanningsactiviteiten, stadsmoestuintjes, sociaal-artistische praktijken en inclusieve schoolprojecten bouwstenen voor een solidaire stad uitzetten.

Zoals Oosterlynck aangeeft: *“In een maatschappelijke context waar gedeelde waarden en normen, zeker in multiculturele en sociaal sterk ongelijke steden, geen evidente startpositie zijn en een nieuwsgierigheid in de andere (in culturele zin) dikwijls geen verworvenheid is, biedt het ruimtelijk register van plaats een aanknopingspunt om solidariteit te herdenken.”*²

Dit geïntegreerde buurtbeleid is een even grote hefboom voor wat Gentenaren met elkaar delen als een expliciet integratie- en inburgeringsbeleid. Het beleid is gericht op ontmoeting tussen de verschillende groepen in Gent. Veel concrete projecten, zoals de stadstuinjes in het Rabot en de Piramide in de Muide, zijn in de praktijk meer interculturele hefbomen dan de officiële integratieprojecten. Hierdoor ontstaat een gedeeld Gents burgerschap. De ontmoeting zorgt bovendien voor meer solidariteit, voor meer sociale cohesie en ten slotte ook voor sociale emancipatie. Pas wanneer er gewerkt wordt aan een collectief ‘wij’ is er een breder draagvlak voor solidariteit en emancipatie.

De rol van lokale overheden

De lokale overheid moet natuurlijk zelf het goede voorbeeld geven, bijvoorbeeld in verband met het toelaten van levensbeschouwelijke tekenen voor stadspersoneel en de

strijd tegen discriminatie. Diversiteit moet een alledaagse realiteit worden in de stad door de stedelijke geledingen te verkleuren (Beleidsakkoord, blz. 111 & 112). Dat het verbod op het dragen van religieuze, levensbeschouwelijke en ideologische tekenen (door de stad ingevoerd in 2007) hierbij moet sneuvelen is vanzelfsprekend. Daarom werd ook al een tweede deel van de Gentse Lente ingezet via een burgerinitiatief tegen het hoofddoekenverbod, gesteund door enkele participanten van de Gentse Lente, het Minderhedenforum, Kif Kif, Ella, de Turkse Unie van België, Dēmos en BOEH!.

Een inclusief burgerschap vraagt eveneens dat er bruggen zijn naar andere beleidsdomeinen.

Een inclusief burgerschap vraagt eveneens dat er bruggen zijn naar andere beleidsdomeinen. De strijd tegen discriminatie moet het recht op werk en wonen garanderen, want er is uiteraard geen solidaire stadsgemeenschap zonder de sociale stijging van minderheidsgroepen. Integratie moet uitgaan van emancipatie binnen de Gentse samenleving (Beleidsakkoord, blz. 64 & 65). Dit zijn allemaal zaken die expliciet zijn opgenomen in het Gentse beleidsakkoord en

waartoe het stadsbestuur zich engageert. De Gentse Lente heeft een nieuwe dynamiek gelanceerd tussen stadsbestuur en middenveld, waarbij in onderling overleg en op constructieve wijze wordt samengewerkt rond al deze thema's.

De Gentse Lente is een lang proces waar het stadsbestuur door moet. 'Moet', omdat het de toenemende diversiteit en heterogeniteit in onze steden niet langer kan negeren, en omdat het tijd wordt om concrete stappen te zetten. Het gaat in deze niet om het ontwikkelen van een zoveelste vaste canon die in een diverse maatschappij kan worden opgelegd, noch om het ontwikkelen van een zoveelste theoretische burgerschapstheorie. Het gaat enerzijds om het verwezenlijken van sociale rechten voor minderheden en het actieve bestrijden van alle vormen van discriminatie. Maar anderzijds gaat het ook om het aandurven van experimenten. Het stadsbestuur moet samen met de middenveldorganisaties complexe praktijken opzetten die tegemoetkomen aan de bestaande diversiteit. Een maatschappij bouw je niet op van bovenaf, door middel van integratiekaders en eensluitende canons van waarden en normen. Die bouw je op door nieuwe banden te smeden tussen diverse groepen. Solidariteit is iets waaraan je elke dag bouwt, stap voor stap. Alleen zo'n lang en traag proces zal uiteindelijk kunnen leiden tot een nieuwe basis die stevig genoeg is voor een

maatschappij waarin diversiteit de regel is. Wil men solidariteit tussen mensen smeden, dan moeten de overheid en het middenveld de moed hebben om in zo'n processen mee te stappen. Het nieuwe burgerschapsmodel dat de Gentse Lente promoot is er dus een dat zichzelf ontwikkelt op basis van concrete praktijken en waarvan de uiteindelijke structurele uitkomst nog niet vaststaat.

De in het verleden zo vanzelfsprekende band tussen een volk, territorium en systeem was er eigenlijk altijd al een van 'ingebelde gemeenschappen'. Nu die gemeenschappen complexer en meer divers zijn geworden, moet de stedelijke maatschappij daarmee aan de slag om zichzelf te herdenken. Dat gebeurt best in de praktijk, mét mensen, mét minderheden en doorheen concrete processen. Want het zijn net deze praktijken die het wezen uitmaken van het gedeelde burgerschap.

PASCAL DEBRUYNE / OVER DE AUTEURS

Pascal Debruyne is doctoraal onderzoeker aan de onderzoeksgroep MENARG, aan de vakgroep Conflict and Development Studies van de UGent. Hij werkt momenteel aan een doctoraat over stedelijkheid en herschaling in Jordanië. Hij is als onderzoeker ook betrokken bij het IWT-onderzoek DieGem (Diversiteit en Gemeenschapsvorming), onder leiding van Stijn Oosterlynck (OASes), naar nieuwe vormen van solidariteit in een superdiverse samenleving. Hij publiceert over stedelijkheid en stedelijke vernieuwing in Vlaamse steden. Hij is ook bestuurslid van Samenlevingsopbouw Gent, Uit De Marge vzw en rocsa vzw.

PIETER-PAUL VERHAEGHE / OVER DE AUTEURS

Pieter-Paul Verhaeghe is als postdoctoraal onderzoeker verbonden aan de vakgroep Sociologie van de UGent. Hij doet onderzoek naar etnische diversiteit, ongelijkheid, buurtsegregatie en sociale cohesie. Hij schreef in 2012 het boek *Migrant zkt toekomst. Gent op een keerpunt tussen oude en nieuwe migratie* (www.migrantzkttoekomst.be). Hij is actief betrokken bij het burgerschapsproject van de Gentse Lente.

MEHDI MARÉCHAL / OVER DE AUTEURS

Mehdi Maréchal is stafmedewerker cultuur en interculturaliteit bij Dēmos vzw. Hij studeerde Politieke en Sociale Wetenschappen aan de UGent en is actief betrokken bij het burgerschapsproject van de Gentse Lente.

Bibliografie

Atkin, K. and Chattoo, S. (2007). *The dilemmas of providing welfare in an ethnically diverse state: seeking reconciliation in the role of a 'reflexive practitioner*. Policy and politics.

Banting, K. & Kymlicka, W. (2004). *Do multiculturalism policies erode the welfare state?* In: P. Van Parijs, (Ed). *Cultural Diversity Versus Economic Solidarity theory*. Basingstoke: Palgrave Macmillan University Press.

Corijn, E. (2012). *Kan de stad de wereld redden?* Brussel: VUB Press.

Laclau, E. & Mouffe, C., (2001). *Hegemony and socialist strategy. Towards a Radical Politics*. Londen: Verso, 2de editie.

Mouffe, C., (2000). *The democratic paradox*. Londen/New York: Verso.

143 Blz. multiculturalism, Cambridge: Polity Press.

Ong, A., (2006), *Neoliberalism as exception: mutations in citizenship and sovereignty*. Durham, NC: Duke University Press.

Sassen, S. (2002) "Towards post-national and denationalized citizenship. *Handbook of citizenship studies*, Sage press.

Taylor, C. (1992), *Multiculturalism and 'the Politics of Recognition'*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Turner, B.S. (1997), *Citizenship Studies. A General Theory, Citizenship Studies*, Vol. 1, Sage press.

Van Den Bossche, M. and Lleshi, B. "Identiteit en multiculturaliteit: identiteitsconstructie bij jongeren in Brussel", Brussel, VUB press.

Van Oorschot, W., (2008), "Solidarity towards immigrants in European welfare states.", *International Journal for Social Welfare*, 2008: 17: 3-14, Blackwell Publishing Ltd and the International Journal of Social Welfare.

Zemni, Sami and Debruyne, Pascal. (2013) *Citizenship, community and social cohesion. A political science analysis*. DIEGEM onderzoekspaper.

---

1 OOSTERLYNCK, Stijn. Solidariteit herdenken. In: presentatie voor de ACW startdag, 23 april 2012.

2 OOSTERLYNCK, Stijn. De stad als bron van sociale innovatie. In: Duurzame en creatieve steden, VIA-Rondetafel stedenbeleid, inspiratiepaper, maart 2012, pp. 18-30.

Te veel instituut, te weinig beweging?

Dēmos sprak met Nina Henkens (Uit De Marge), Bob Jacobs (Kras Jeugdwerk), Dirk De Block (D'Broej), Frederique Loones en Caroline Verschueren (De Ambrassade) en Amke Bailleul (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk) over politiseren in de jeugdsector.

Kris De Visscher